

Kányádi Sándor: Egy legény meg a kalász

Hajdanában, még az öreg világban, amikor még gazdák és szolgák, urak és cselédek éltek, élt egy lassú észjárású, de roppant gazdag és vastag gazda, és volt neki, többek között, egy vézna és ágrólszakadt árva szolgálja. Szalmájára nézve gyöngye legényke, de az esze mint a borotva. [...] De mert szegény volt s méghozzá árva, szolga lett ő is, mint a többi szegénysorsú társa. De még szolgának is alig-alig kelt el, mivel a szolgasághoz erő kell. Végül az említett lassú észjárású gazdag mégiscsak fölfogadta, az esze végett, számoló cselédnek, annál is inkább, mert a legényke olyan kicsi bért kért, hogy azt még a köztudomásúan fukari-fösvény gazda sem sokallhatta. Nem kért ő többet, csak annyit, amennyit megeszik, meg azt, hogy van egy kalásza, az úton találta, s azt is szegődtesse véle, s akkor odaszegődik kereken tíz esztendőre.

– Megér ez annyit, amennyit megeszik – örült meg a fukari-fösvény gazda, hogyisne örült volna, amikor nem akadt szolga, aki esztendőnél tovább nála maradt volna, a legtöbbje megszökött, mielőtt még az esztendő kitelt volna. [...]

Ezért örült hát a fukari-fösvény gazda, hogy végre lesz egy olyan cselédje, akit tíz évig kedvére sanyargathat.

– Kezet rá – így a gazda, és hogy a fiú nehogy megbánhassa, a szegődséget írásba foglaltatta, méghozzá pecsétesbe, az írásra még a király pecsétjét is reátétette.

Ekképpen szólt az írás: „Nem kérek egyebet, csak amit megeszek, s mondhassak enyémnek egy akkora földet, ahol a kalászom tíz évet élélhet.”

Föl is lendült a gazda gazdasága, a szolgák dolgoztak látástól vakulásig, ő meg vasárnapokon a fiúval a vásárokat járta, mert számolni is úgy tudott a legényke, hogy jobban senki se nála. De azért őt is éppúgy sanyargatta, mint a többi cselédet, még jobban is, mert szegénynek bár egy viselő ruhára vagy szagató lábbelire se szólott a szerződése. A gazda még csúfolta is, amikor látta, hogy a hidegben majd lefagy a lába.

– Húzd fel az eszed, hogy ne fázzon a lábad, ha nem volt annyi sütnivalód, hogy okosabban szegődjél, én megadok mindent, amit kértél.

A legényke csak túrt türelemmel, s keserű verssel válaszolt a gazda komisz tréfájára:

Télen-nyáron mezítláb,
úgy kímélik a csizmát.

Eltelt baj nélkül az első esztendő végre, állta a sarat keményen a legényke. A gazda meg, ha lehet, még vastagabbra hízott, csakúgy rengett a hája, és gyarapodott szépen a gazdaság. De elfelejtettem mondani, hogy a legényke a kalászt kimorzsolta, s egy tenyérszem földön elvetette. Eljött a nyár és learatta. Ősszel meg újra elvetette, második évben már egy kupányi búzája termett. A harmadik nyárra már egy vékányi, azt is mind egy szemig elvetette, a negyedikben már egy zsákkal csépelte, elvetette azt is az utolsó szemig. Az ötödik esztendőben tíz zsákkal, a hatodikban százzal, a hetedikben ezerrel. A gazda csak nézte tehetetlen, mint lesz belőle mind szegényebb ember, de nem lehetett ellenvetése, ott volt a szerződés s rajta a király pecsétje. Minek szaporítsuk a szót, a tizedik esztendőben nem volt már egy talpalatnyi föld sem, amit a gazda magáénak mondhatott volna.

Ekkor a legényke, akinek időközben hetyke bajuszkája serdült, odaállt a gazdája elébe. A gazdának bizony a bútól meglottyant a hája, enni kért a csizmája, lógott a rongy is róla.

– Lejárt a szegődség, gazduram, elnézést, ha rosszul szolgáltam volna. De amit megszolgáltam, azt nem hagyom, mindenem azokra hagyom, akiket kegyelmed kisémmizett, a szolgákra, a cselédekre.

Fogta magát a legényke, s azt mondta: legyen a föld azé, aki megműveli, és a földeket szétosztotta. Ami nekem kell, megkeresem majd az eszemmel.

Csupán egy öltözet ruhát csináltatott magának, no meg egy szép pár rámás csizmát. Vette a kalapját, s a tenger kalász közül egyet odatűzött a kalapjába, azzal elindult igazságot tenni – a világba.